

HEMŞİRELERİN SİTOSTATİK İLAÇLAR HAKKINDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN SAPTANMASI

Çiçek FADİLOĞLU*

Hatice ERTUĞ**

Bu araştırma, Ege Üniversitesi Hastanesinde Onkoloji servislerinde çalışan hemşirelerin sitostatik ilaçların yan etkileri konusunda' bilgilerini saptamak amacı ile planlanmıştır. 38 hemşire araştırmaya katılmıştır. Bilgiler açık uçlu anket formu ile toplanmış ve istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda hemşirelerin bu konuda bilgi açıklandığı saptanmıştır.

Kanser; günümüzde dünyanın birçok ülkesinde ölüme yol açan hastalıklar arasında ikinci sırayı alması nedeniyle toplum ve halk sağlığı açısından önemli bir sorundur. Yapılan araştırmalara göre 1900 yılından buyana kansere bağlı ölümlerde belirgin bir artış gözlenmiştir. Dünya Sağlık Örgütü 1974-1975 yılı kayıtlarına göre, dünyada her yıl 6 milyondan fazla kişi kansere yakalanmakta ve yine her yıl 5 milyon kişide kanserden ölmektedir (1,17). Türkiye'de her yıl 80.000-100.000 kişinin kansere yakalandığı ve bunun yarısında öldüğü bildirilmektedir. Enfeksiyon hastalıkları başta olmak üzere birçok hastalığın kontrol altına alınması sonucu uzayan ortalama yaşam süresi, gittikçe artan çevresel kanserojen etkenler, daha iyi tanı yöntemleri, hastalığa toplumun ilgisi bu artışın temel nedenlerindedir (17). Kansere bağlı ölümlerde; fiziksel, hormonal, sosyal, psikolojik faktörlerin tümü de rol oynayabilmektedir (4,8,13,19,21,24).

Kanserli hastalar tedavideki ilerlemeler nedeni ile yaşamlarının geri kalan kısmını rahat geçirme şansına- sahip olmaktadır. Kanser topluma parasal ve duygusal yönü ile zarar veren bir hastalıktır (17). Hastalık hastaya ve ailesini olduğu gibi tedaviyi yürüten hekim ve hemşireyi de etkilemektedir. Kanser hastası ile çalışan hemşireler hastalarının diğer hastala-

* Ege Uni.Hemşirelik Y.O. İç Hast.Hemşireliği öğr.Uyesi (Yard.Doç.Dr.)

** Dokuz Eylül Uni.Hastanesi Cerrahi Bölümü Hemşiresi

ra oranla daha sık ölümleri ile başarısızlık duygusuna kapılmaktadırlar. Bu konuda 28 makale 19 araştırmanın var olduğu Stohle tarafından bildirilmiştir (12,14,19,30,32). Hemşireler ancak kanser konusunda yeterli bilgiye sahip olurlarsa yüklendikleri görevin neden ve niçinlerini bilirler. Böylece hem hastaya daha yararlı olurlar hem de kendilerine olan güven duyguları pekişir. Kanser önlenmesinde, tedavisinde ve ilaçların yan etkileri konusunda onkoloji hemşiresine büyük sorumluluklar düşmektedir. A.B.D. iinde kanser tedavisine yönelik özel yöntemlerle 1970 yılından bu yana hemşire yetiştirilmektedir. A.B.D. Onkoloji hemşireliği üye sayısı 1983 yılında 5.500'e yükselmiştir (21). Bu sayı da bize bu konuya olan ilgiyi göstermektedir.

Hemşireler kanserli hastalara hazırladıkları bireysel bakım planlarını uygulayarak onları enfeksiyonlardan korumalı, beslenmesine ve genel durumuna dikkat etmen, yeteneklerini geliştirmeli, hastanın endişelerini dinleyerek hastayı rahatlatmalı, uyguladığı ilaçların yan etkilerine karşı uyanık olmalıdırlar (2,4,5,10,19,22,31,32).

ilaç ile karşılaşan bütün hücreler ilaçtan etkilenirler. Hem sağlanan iyileşme, hem de beraberinde gelen yıkıcı etkiler ilacın dozuna, karışıma ve ilaç alan kişinin tepkisine bağlıdır (8,9).

Kanser kemoterapisinde kullanılan ilaçlar gastrointestinal sistem, kemik iliği, deri ve saçlar, testis ve ovarler, merkezi sinir sistemi üzerinde toksik etkilere neden olmaktadır. Hastalarda gastrointestinal sistemde ilaçların toksik etkisi nedeni ile sıvı-elektrolit dengesizlikleri görülür, bu da beslenmeyi etkileyerek hastanın genel durumunu bozar. Kemik iliği etkilenmesi sonucu oluşan lökopeni ve trombositopeni hastaların enfeksiyon ve travmalardan korunmalarını gerektirir (4,21). Kemoterapi enfeksiyona eğilimi amirin Enfeksiyona eğilim üç yolla olmaktadır; bunlar 1) nötropeniye neden olarak, 2) humoral immun cevaba baskı yaparak, 3) direkt mukozal toksisite ile GI yoldan organizmaların kana karışmasını sağlayarak olmaktadır (21, 25). Kanserli hastaların tedavisindeki ilerlemelere karşın enfeksiyon sonucu ölümler görülmektedir (5,21).

Hemşire; hastaya ve ailesine eğitim vermeli diğer sağlık personeli ile ilişki halinde olarak fikir alışverişinde bulunmalı ve bireysel duygularını, hastanın fiziksel gereksinimlerini onlarla paylaşmalıdır. Hastanın bakırnma aktif katılımı sağlanmalıdır. Uygulanan tedavi, hastayı motive eder ve uygulamaların devamına yardımcı olmasını sağlar. Bu ortam içinde hasta ile daha iyi diyalog kurulur ve sorunlar çözülür (3,6,15). Tedavi ile ilgili sorunların çözülmesinde grup toplantıları da önem taşımaktadır (15,18). Kemoterapi zamanı iyi ayarlanmalı ve

hastanın günlük yaşam aktiviteleri gözönünde bulunmalıdır. Hazırlanan bir el kitapçığı ile ilaç tedavisi, alınacak önlemler konusunda hasta aydınlatılmalıdır (11,14,16,18,20,28,29,33).

Kemoterapiden hastanın hazırlanması önemli bir adımdır. Hastaya bilgi verilmeli, rahat bir pozisyona getirilmelidir. İntravenöz yol ile ilaç uygulanacaksa tedavi öncesi hasta ön kol venlerinin dilatasyonu için sıcak su ile yıkanmalıdır. Hemşire preparatı hazırlarken küçük dozları inhalasyon ve yutma yolu ile alabileceğinden kendini de korumalıdır. Kontakt lensi varsa bir gözlük ile gözlerini korumalıdır (9). IV uygulama sonrası vene distile su enjekte ederek ilacın damar dışına çıkışı önlenmelidir. Hastaya kolunu yukarı kaldırması söylenmeli, soğuk kompres uygulaması yapılmalı ve nedenleri anlatılmalıdır (25,27). •

IV uygulama sırasında istenmeyen etkiler görüldüğünde infüzyon hızı azaltılmalı ve hasta sırtüstü yatırılmalıdır. Onkovin ve benzeri ilaçlar verilirken saçlı derinin başladığı bölgeye turnike tatbik edilmesi ve enjeksiyondan sonra 5 dakika tutulmalıdır. Böylece ilacın saç folliküllerine etkisi azalır (23,26).

Hemşire bir kemoterapi formu hazırlayarak ilaçların isimlerini ve görülen etkilerini not etmelidir. Hastanın tedaviye olan ilk tepkisi de not edilmelidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma hemşirelerin sitostatik ilaçlara ilişkin bilgi düzeylerini saptamak amacı ile betimleyici olarak planlanmıştır. Değerlendirmede yüzdellik hesabı ve khi-kare önemlilik testi kullanılmıştır. Araştırma E.O.Tıp Fakültesi Araştırma ve Uygulama Hastanesinde iç Hastalıkları, Göğüs Hastalıkları, Onkoloji, Radyoloji, Kadın-Doğum Hastalıkları ve Cerrahi Kliniklerinde çalışan 38 hemşireye 17.5.1981 tarihinde anket şeklinde uygulanmıştır. Araştırma kapsamına Sağlık Meslek Lisesi ve Hemşirelik Yüksekokulu mezunları alınmıştır. Anketin geçerliliğini saptamak üzere 6 hemşireye ön deneme yapılmıştır. Anket formu 33 soru içermektedir. Birinci bölümde; tanıtıcı sorular, ikinci bölümde de sitostatik ilaçlara ilişkin bilgi düzeyini saptayıcı sorular bulunmaktadır. Bilgi soruları açık- uçludur. Toplam bilgi puanı 69'dur.

BULGULAR VE YORUM

TABLO 1 : Deneklerin Özellikleri

Özellikler	Sayı	Yüzde
Eğitim Düzeyi		
Sağlık Meslek Lisesi	20	52.63
Hemşirelik Yüksek Okulu	18	47.36
Çalışma Süreleri		
6 yıl ve daha az	24	63.15
7 yıl ve daha fazla	14	36.85
Çalıştıkları Klinikler		
Göğüs Hastalıkları	9	23.68
İç Hastalıkları	8	21.05
Onkoloji	6	15.78
Radyoloji	2	5.28
Diğer	13	34.21
Sitostatik ilaçlara Ait Bilginin Önemi		
Evet	38	100.00
Hayır		
Toplam	38	100.00

Tablo 1 'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına gören hemşirelerin % 52.63 'ü Sağlık Meslek Lisesi mezunu, % 47.36'sı Hemşirelik Yüksekokulu mezunudur. Çalışma sürelerine göre dağılımları incelendiğinde deneklerin % 63.15'inin 6 yıl ve daha az süre çalıştıkları görülmektedir. Hemşirelerin sitostatik ilaçlara ait bilginin önemi sorusuna verdikleri "evet" yanıtı ise % 100 'dür. Bu sonuç hemşirelerin bu konunun önemini bildiklerini göstermektedir.

TABLO 2 : Hemşirelerin Sitostatik İlaçların Hastaya Verilmesi Konusunda Kendi Değerlendirmelerine Göre Dağılımları

Sitostatik İlaçlar Hakkında Özdeğerlendirme	Sağlık Meslek Lisesi	Sağlık Meslek Lisesi	Hemşirelik Yüksekokulu	Hemşirelik Y.O. Yüzde
Sitostatik İlaç Uygulama				
Yeterli	2	10.00	2	11.12
Oldukça Yeterli	1	5.00	1	5.55
Azda Olsa Yeterli	11	55.00	6	33.33
Yetersiz	6	30.00	9	50.00
Sitostatik İlaçların Yan Etkileri Bilme				
Yeterli	3	15.00	2	11.12
Oldukça Yeterli	1	5.00	1	5.55
Azda Olsa Yeterli	8	40.00	4	22.22
Yetersiz	8	40.00	11	61.11
Sitostatik ilaçların Yan Etkilerine Karşı Alınacak Önlemleri Bilme				
Yeterli	3	15.00	1	5.55
Oldukça Yeterli	2	10.00	2	11.11
Azda Olsa Yeterli	5	25.00	5	27.79
Yetersiz	10	50.00	10	55.55
Sitostatik ilaçlara ilişkin Eğitim Almaları				
Evet			2	11.22
Hayır	20	100.00	16	88.88
Toplam	20	100.00	18	100.00

Tablo 2 'de görüldüğü gibi, hemşirelerin sitostatik ilaçları uygulama konusunda özdeğerlendirmeleri incelendiğinde, Sağlık Meslek Lisesi mezunlarının % 55'inde olsa yeterli, Hemşirelik Yüksekokulu mezunlarının ise % 50'ini kendilerini yetersiz bulmuşlardır.

Yan etkiler konusunda Sağlık Meslek Lisesi mezunları kendilerini % 40 yetersiz, Hemşirelik Yüksekokulu mezunları yine % 61.11 oranı ile bu konuda yetersiz olduklarını belirtmişlerdir.

Bu konuda eğitim alıp almadıkları sorusuna Sağlık Meslek Lisesi mezunları % 100 hayır, Hemşirelik Yüksekokulu mezunları % 11.12 evet yanıtını vermişlerdir.

Bu verilerden de anlaşılacağı gibi öğrencilik yıllarında bu konuda yeterli eğitim alamadıkları ortaya çıkmaktadır..

TABLO 3 : Hemşirelerin Sitostatik ilaçların Etki Mekanizmasına İlişkin Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Yanıtlar	Sağlık Meslek L.		Hemşirelik Y.O.	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Büyümeyi durdurma			1	5.55
Çoğalmasını durdurmak	5	25.00	11	61.01
Yok etmek	1	5.00		
Büyüme ve çoğalmasını durdurmak	-		4	22.22
Yanıtsız	14	70.00	2	11.30
Toplam	20	100.00	18	100.00

Tablo 3'te görüldüğü gibi sitostatik ilaçların etki mekanizmasına ilişkin soruyu, Sağlık Meslek Lisesi mezunları % 70 oranında yanıtsız bırakmışlardır. Aynı soruya Hemşirelik Yüksek Okulu mezunları ise % 61.01 oranı ile çoğaltmayı durdurmak yanıtını vermişlerdir. Literatür incelendiğinde sitostatik ilaçların etki mekanizmasının bilinmesi, hemşireye güven duygusu vermekte ve hastanın doğru aydınlatılmasını sağlamaktadır (21,32).

TABLO 4 : Hemşirelerin, Sitostatik İlaçların Hastaya Veriliş Yolları

Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Veriliş Yolları	Sağlık Meslek Lisesi						Hemşirelik Yüksek Okulu					
	Bilen S	Bilmeyen S	Toplam S	Yüzde	Yüzde	Yüzde	Bilen S	Bilmeyen S	Toplam S	Yüzde	Yüzde	Yüzde
ven içine	14	70.00	6	30.00	20	100.00	16	88.88	2	11.12	18	100.00
Ağız yolu ile	7	35.00	13	65.00	20	100.00	12	66.66	6	33.34	18	100.00
kas içine	6	30.00	14	70.00	20	100.00	7	38.88	11	61.12	18	100.00
Arter içine	-----			100.00	20	100.00	--		18	100.00	18	100.00

Tümör içine ----- 100.00 20 100.00 18 100.00 18 100.00

Tablo 4Tte görüldüğü gibi, sitostatik ilaçların hastaya verilmiş yolları sorusuna, Sağlık Meslek Lisesi mezunları % 70 oranında ven, Hemşirelik Yüksek Okulu mezunları ise % 88.88 oranında en fazla ven içine yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçtan da anlaşıldığı gibi her iki gruptaki hemşirelerin bu konuda bilgi açıkları olduğu saptanmıştır (10,25,27).

Tablo 5 (Sf.17)Tde görüldüğü gibi hemşirelerin sitostatik ilaçları I.V. uygulamada dikkat edecekleri noktalar konusunda eksikleri çok fazladır. Her iki grupta; tedaviden önce ve sonra serum fizyolojik verilmesi gerektiğini, sık yapılan tedavilerde aynı venin kullanılmamasının önemini % 100 oranında bilmemektedir. Hemşirelik uygulamalarında ilaç verilmesine ilişkin 8 doğru kuralda 2 grupta, 3 kişi tarafından doğru olarak yanıtlanmıştır.

Antisepsiye dikkatin önemi % 70 oranı ile Sağlık Meslek Lisesi mezunları tarafından, % 77.78 oranı ile de Hemşirelik Yüksek Okulu mezunları tarafından doğru olarak yanıtlanmıştır.

Görüldüğü gibi hemşirelik uygulamalarında son derece önemli bir konu olan sitostatik ilaçların uygulanmasında dikkat edilecek noktaların hemşirelerce bilinmemesi, eğitimde bu konunun yeterince işlenmediği ve bu önemli görevi üstlenirken bir hizmet-içi eğitim programına tabi tutulmadıklarını düşündürebilir.

TABLO 5: Hemşirelerin, Sitostatik ilaçların I.V. uygulamasında Dikkat Edilecek Noktalar Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı

I.V. Uygulamasında Dikkat Edilecek Noktalar	Sağlık Meslek Lisesi						Hemşirelik Yüksek Okulu					
	Bilen		Boş-Yanıt		Toplam		Bilen		Boş-Yanıt		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
8 doğru kural	1	5.00	19	95.00	20	100.00	2	11.12	16	88.88	18	100.00
Tedaviden önce ve sonra serum fizyolojik verilmesi			20	100.00	20	100.00			18	100.00	18	100.00
Sık yapılan uygulamaların değişik venlere uygulanması			20	100.00	20	100.00			18	100.00	18	100.00
İlacın direkt deriye değmesi	6	30.00	14	70.00	20	100.00	7	38.88	11	61.12	18	100.00
Uygulama sonrası enjeksiyon bölgesine 2-3 dakika bası yapılması	1	5.00	19	95.00	20	100.00			18	100.00	18	100.00
Antisepsiye dikkat edilmesi	14	70.00	6	30.00	20	100.00	14	77.78	4	22.22	18	100.00
Hastanın tromboflebit ve damar sklerozu yönünden	1	5.00	19	95.00	20	100.00			18	100.00	18	100.00

TABLO 6: Hemşirelerin Uyguladıkları Sitostatiklerin Zararlı Etkileri Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Yanıtlar	Sağlık Meslek Lisesi					Hemşirelik Yüksek Okulu					
	Bilen		Bilmeyen		Toplam	Bilen		Bilmeyen		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S		
Kromozomal yozlaşma	-	20	100.00	20	100.00	1	5.55	17	94.45	18	100.00
Kanser olma riski	-	20	100.00	20	100.00	---	5.55	17	100.00	18	100.00
Allerji-irritan etki	1	5.00	19	95.00	20	100.00	5	27.77	13	18	100.00

Tablo 6'da görüldüğü gibi Sağlık Meslek Lisesi mezunu hemşireleri % 100 oranında, kromozomal yozlaşma ve kanser olma riskini bilmemektedir. Allerji ve irritan etki % 5 oranında 1 kişi tarafından doğru olarak yanıtlanmıştır. Hemşirelik Yüksek Okulu mezunları kanser olma riskini % 5.55, allerjik ve irritan etkiyi % 27.77 oranında doğru olarak yanıtlamışlardır.

Görüldüğü gibi sitostatiklerin zararlı etkileri konusunda hemşirelerin bilgileri çok eksiktir. Bu eksiklik hem kendi yaşamları için bir tehlike, hem de hasta ve ailesine verecekleri eğitimde bir yetersizliktir (9).

TABLO 7 : Hemşirelerin Bitirdikleri Okullara Göre Genel Bilgi Puanı Dağılımı

Genel Bilgi Puanı	Sağlık Meslek L.		Hemşirelik Y.O.	
	S	%	S	%
0 - 23	17	85.00	10	55.55
24 - 45	3	15.00	8	44.45
Toplam	20	100.00	18	100.00

Genel bilgi puanları yüzde olarak incelendiğinde "bilmiyor" diye kabul edilen 0-23 puanı Sağlık Meslek Lisesi mezunlarının % 85 oranında, Hemşirelik Yüksek Okulu mezunlarının ise % 55.55 oranında aldıkları saptanmıştır.

TABLO 8 : Bilgi Puanlarının Deneklerin özelliklerine Göre Dağılımı

Özellikler	N	X	S	SD	T	P
Bitirdiği Okul						
Hemşirelik Y.O.	18	23.6	10.885			
Sağlık Meslek L.	20	13.8	9.92	3.38	2.89	0.05
Çalıştıkları Klinik						
Dahiliye	19	15.31	8.50			
Cerrahi	19	20.89	12.20	3.41	1.63	0.05
Çalışma süreleri						
0 - 6 yıl	24	17.54	12.58	4.23	0.58	0.05
7 yıl ve üstü	14	24.00	12.65			

Tablo 8 'de görüldüğü gibi hemşirelerin bitirdikleri okullara göre bilgi puanları ortalamaları arasında istatistiksel olarak önemli bir fark bulunmuştur. Çalıştıkları kliniklere göre hemşirelerin aldıkları bilgi puan ortalamaları arasında $5^{-c} = 0.05$ önem düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t_1=2.89$, $t_2=1.63$, $P > 0.05$). Çalışma yıllarına göre hemşirelerin bilgi puan ortalamaları arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Okullar arasındaki farklılıklar Hemşirelik Yüksek Okulu eğitim programlarında bu konunun daha ağırlıkla işlendiğine bağlanabilir.

TABLO 9 : Hemşirelerin Sitostatik ilaçların Sistemlere Olan Yan Etkilerine ye Alınacak önlemlere ilişkin Verdikleri Yanıtların Genel Bilgi Puan Ortalamasının Dağılımı

Sorular	Genel Bilgi Puan Ort.
G.I.S. üzerine yan etkileri	0.46
Hemşirelik önlemleri	0.79
Deri üzerine yan etkileri	1.24
Hemşirelik önlemleri	1.20
.Hemopoetik sistem üzerine yan etkileri	1.84
Hemşirelik önlemleri	0.76
Kardio-puimoner sistem üzerine yan etkileri	1.83
Hemşirelik önlemleri	0.85
Karaciğer üzerine yan etkileri	0.88
Hemşirelik önlemleri	0.85
_Nörolojik sistem üzerine yan etkileri	0.71
Hemşirelik önlemleri	1.00
ürDriner sistem üzerine yan etkileri	0.66
Hemşirelik önlemleri	1.30
/üreme sistemi üzerine yan etkileri	2.83
Hemşirelik önlemleri	0.50

Tablo 9'da görüldüğü gibi, hemşireler, sitostatik ilaçların sistemlere olan yan etkileri sorusundan en fazla bilgi puanının' 3- = 2.83 ortalama ile üreme sistemini, en az bilgi puanının' ise 5< = 0.46 ortalama ile G.I.S. yanıtını vererek almışlardır. Alınacak hemşirelik önlemlerine ilişkin yanıtlar ise en fazla 5Z.- 1.2 ortalama ile deri üzerine, en az x= 0.5 ortalama ile üreme sistemine olan yan etkileri önleme konusundadır (4,8,9,19,21,25).

TABLO 10 : Hemşirelerin, Sitostatik ilaçların Uygulamalarına ilişkin Sorulara Verdikleri Yanıtların Genel Bilgi Puan Ortalama Dağılımları

Sorular	Genel Bilgi Puan Ort.
Sitostatik ilaç ismi	2.83
Veriliş yolu	2.09
I.V. uygulamada dikkat edilecek noktalar	0.73
Uygulayan kişiye zararlı etkileri	0.72

Tablo 10'da görüldüğü gibi hemşireler ilacın ismini vermede 2.83 ortalama ile en yüksek bilgi puanının' almışlardır. Uygulayana yaptığı zararlar sorusundan x= 0.72 ortalama ile en az bilgi puanının' almışlardır. Literatürde de belirtildiği gibi ilacı uygulayan kişiye ilaç, deri, göz mukozası ve inhalasyon yolu ile küçük partiküller halinde girmektedir (4,7,9,19,21,25).

SONUÇ

Bu araştırmada, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde çalışan ve araştırma kapsamına giren hemşirelerin sitostatiklere ilişkin bilgi düzeyleri ve bunları etkileyen etmenler incelenmiş ve şu sonuçlar elde edilmiştir.

1. Hemşirelerin bu ilaçların yan etkilerine ilişkin bilgi düzeyleri yetersiz bulunmuştur. ilacın yan etkileri konusunda alınacak önlemlere ilişkin bilgileri istenen düzeyde yeterli değildir.

2. İki okul incelendiğinde; Hemşirelik Yüksek Okulu puanlarının bilgi puan ortalamaları Sağlık Meslek Lisesine oranla daha yüksek bulunmuştur.

3. Çalışma süresinin bilgi puan ortalamasını etkilemediği saptanmıştır.

4. Çalıştıkları kliniklere göre denekler incelendiğinde; bilgi puanı ortalaması yönünden fark bulunmamıştır.

Yetersizlik nedenleri araştırıldığında okullarda bu konuların yeterince işlenmediği, sürekli hizmet içi eğitim programlarının yapılmadığı, hemşirelerin bu bilgi açıklarının yöneticileri tarafından görülüp eğitilmediği, bu servislerde çalışanların yararlanacağı bir kitaplığın bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Bu konuda, çalışmaya yeni başlayanların kursa tabi tutulmaları, eski personeli eğitim programlarının yoğunlaştırılması, programların görsel, işitsel yönünün de düşünülerek kalıcı olmasının sağlanması, hemşirelerin ellerinin altında bir işlem el kitabının hazır olması, zaman zaman hemşirelerin sınavdan geçirilmeleri ve buldukları üniteye bir kitaplığın olması önerilir.

SUMMARY

To Determine The Level Of Knowledge About The Sitostatic Drugs Among The Nurses

This study is planned for the propose of determining the level of knowledge about side effects of the sitostatic drugs among the nurses who were delivering nursing in Oncology services in Egean University Hospital, 38 nurse were included in the study.

The data was collected with opera ended questionare. The nurses were asked to fill the questions by themselves. The study was analysed statistcaly the results of the study evaluated that; there is a lack of knowledge among the nurse about the side effects of the sitostatic drugs.

KAYNAKÇA

1. Aran, M. : Klinikte Kanser Kemoterapisi. C.XXVII, Sermet Matbaası, İstanbul, 1974.
2. Baider, L.; Parath, S. : "Uncovering Fear:Crofp Experience Of Nurses in Cancer words", Int.J.Nurse. Study, 18(1), 1981.
3. Boucherd, L. : Nursing Care of the Cancer Patient (Nursing Care of the Patient Recieving Chemotherapy), 2 th. ed., Mosby Comp., Saint Louise, 1972.
4. Bruner, L.; Subdarth, D. : Medical Surgical Nursing, 2 th ed., Lippincott Comp., Toronto, 1981.
5. Crone, L.; Emmer, D.; Greguara, A. : "Prevention on the Oncology Unit", Nursing Clinics of North America, Vol:15, No:4, December, 1980.
6. Croytor, "Talking with the person who have cancer". Amer.J.Nurs., April, 1969.

7. Dunphy, E. : "On Caring for the Patient with Cancer". Amer.Cancer. Society Professionals Edicational Publication, May, 1976.
8. Fortune, F.S.: "Nursing Diagnosis in Cancer.Chemotheraphy.In Proctise". Amer.J.Nurs., November, 1981.
9. Fortune, F.S.; Clorient, F.:"Nursing Diagnosis in Cancer Chemotherapy. In Theory". Amer.J.Nurs., Nov., 1981.
- 10.Griffiths, M.; Russe, P.L.: Oncology Nursing Mc.Million Comp., NewYork, 1984.
- 11.Hilkemayer, R. : Cancer Nursing The State of Art. American Cancer Society Profecional Education Publication, 1974.
- 12.HolsoLow, P.A. : "Nursing in High Emotoinol Risk Areac". Nurs.Forum 4 (4) 36-45, 1965.
- 13.Karasu, N. : Onkoloji Enstitüsü Kanser Konferanslar:. A.U.Tıp Fak. Ya-yınları, Sayı.175, Yeni Desen Matb., Ankara, 1967.
- 14.Kastenbaum, K.M.; Spector, E.R. : What Should a Nurse Tell A Cancer Patient", Amer.J.Nurs., April, 1978.
- 15.Kelly, P.; Ashlay, C. : "G"roup Approaches For Cancer Patient", Amer.J. Nurs., May, 1979.
- 16.Köksal, M. : Kemoterapi ve Immunoterapi, Genel Onkoloji. Ayyıldız Matb., Ankara, 1963.
- 17.Küçüksu, N.R. : Klinik Onkoloji. Ankara Türk Kanser Araştırma ve Savaş Kurumu Yayınları, 1978.
- 18.Krumn, S.; Vannotle, P.; Sonders, J.: "Croup Approach. Cancer Pastrent, Group Teaching Chemotherapy", Amer.J.of Nurs., May, 1979.
- 19.Luckman, J.; Sorenson, K. : Medical Surgical Nursing. 2 ed., W.B. Saunders Comp., Philadelphia, 1980.
- 20.Lum, J.L. and others: "Nursing Care of Oncology Patients Receiving Chemotherapy", Nursing Research, 27, 6, 1978.
- 21.Mason, M.; Bates, G. : Basic Medical Surgical Nursing. 5 th ed., Mc Millian Comp., NewYork, 1984.
- 22.Moly, H.; Seipss, S.; Cladie, A. : Administering Cancer Treatment the Role of the Oncology Nurse. Cancer Progress and Prospect, XXIII Hospital Practice, July, 1985.
- 23.Miller, S. : "Oncology Nurse and Chemotherapy", Amer.J.of Nurs., June, 1972.
- 24.Onaran, B. : Kanser. Doğuş Matbaası, İstanbul, 1983.
- 25.Petton, S. : "Easing The Complication of Chemotherapy", Nursing 84, 14, 2 Feb., 1984.
- 26.Phipps, J.W.; Long, C.B.; Woods, F.N. : Medical Surgical Nursing. C.W. Mosby Comp., Saint Louis, 1979.
- 27.Reed and Other's Prolonged Venous Access for Chemotherapy, by the Hilkman Cathedar. Amer.Cancer Society Cancer, 52, 1983.
- 28.Sainsburry, J.M.; Milton, W.G. : "The Nurse in a Cancer word", The Med.J.of Australia, Dec., 13, 1975.
- 29.Sovik, C. : "The Nursing Care of Lung Cancer Patient", Nursing Clinics of Nurth America, June, 1978.

30. Stchle, L.J. : "Critical Care Nursin. Stress.The Findings Revisital", Nursing Research, June, 30, 3, 1981.
31. Vennit, H.S.; Hunt, J.; Crofton, C.; Sleizth, V.; Speechyiley, K. : Monitoring exposure of nursing and phermocology personer to cyto toxic drugs. The Lancet, Juine 14, 74, 1984.
32. wells, R. : "The Great Conspiracy", Nursing Time, May, 21, 1986.
  33. Wrobleweki, S.S.; Wrolewski, H.S. : "Caring For The Patient with Chemotheraphy Induced Trombocytopeni", Amer.J.Nurs., April, 1981.